

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

การเปลี่ยนแปลงของโลกก้าวผ่านจากศตวรรษที่ 20 เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ซึ่งในปัจจุบันกระแสการพัฒนาเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของโลกได้ส่งผลกระทบต่อทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม วิทยาศาสตร์ สารสนเทศการสื่อสารและเทคโนโลยี โดยเฉพาะความก้าวหน้าของเทคโนโลยีการสื่อสารที่ทำให้โลกสามารถเชื่อมโยงและสื่อสารถึงกันได้อย่างรวดเร็ว เป็นโลกไร้พรมแดน การจัดการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน สังคมถูกกำหนดโดยทักษะความรู้ที่ต้องการให้เกิดการเรียนรู้ในปัจจุบัน (UNESCO, 2011, p. 113) และดาวรุ่งอรุณ ถวิลการ (2556, หน้า 6) กล่าวสอดคล้องกันว่าบริบทที่สำคัญในการออกแบบการศึกษาท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคสมัยใหม่ส่งผลกระทบต่อการปรับตัวของบุคคล องค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ต้องเท่าทันกับโลกยุคใหม่โดยเฉพาะอย่างยิ่งในวงการศึกษา การจัดการศึกษาของโลก การจัดการศึกษาของประเทศต่างๆ และรูปแบบการจัดการศึกษาของประเทศไทย มีอิทธิพลโดยตรงต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกที่เหล่านักการศึกษาต้องให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ล้วนแล้วแต่ได้รับอิทธิพลอย่างยิ่งจากการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์อย่างเห็นได้ชัด

บุคลากรครูถือเป็นบุคคลสำคัญอย่างยิ่งต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ในยุคศตวรรษที่ 21 ซึ่งจากผลที่เกิดขึ้นในโลกยุคปัจจุบันครูต้องพัฒนาตนเอง เรียนรู้ให้เท่าทันเพื่อปรับตัวตามสิ่งต่างๆ ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งเราไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าในยุคปัจจุบันและในอนาคตมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สิ่งที่เกิดขึ้นนี้มีความท้าทายมาก ด้านการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 การเตรียมครูในฐานะเป็นผู้ออกแบบการจัดการศึกษาในชั้นเรียนเพื่อจัดการเรียนรู้ให้นักเรียน ให้มีความพร้อม เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในการรู้ให้เท่าทันกระแสของการปรับเปลี่ยนที่เกิดขึ้น ซึ่งวิจารณ์ พานิช (2556, หน้า 34) กล่าวว่าการพัฒนาครู ซึ่งเป็นบุคลากรหลักทางการศึกษาต้องทำให้ครูเป็นบุคคลที่มีความรู้

ความสามารถให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง มีความสำคัญจำเป็นเร่งด่วน เพราะว่าครูและบุคลากรทางการศึกษามีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนานักเรียน ซึ่งเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ถือได้ว่าเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งในอนาคต เพื่อช่วยขับเคลื่อนพัฒนาประเทศไทย ให้นักเรียนสามารถเรียนรู้เพื่อให้เกิดทักษะที่สามารถนำไปใช้ในการสร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ การพัฒนาบุคลากรในการองค์การเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดประสิทธิผลที่สำคัญที่สุดคือการพัฒนาภาวะผู้นำคนในองค์การ พัฒนาคคนในสถานศึกษา อีกทั้งการพัฒนาสถานศึกษาให้มีความก้าวหน้าเท่าทันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว และเพื่อให้เกิดคุณภาพสูงสุด ซึ่งหัวใจสำคัญของสถานศึกษาคือผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษาทั้งระบบ Beach and Reinhartz (2000) ; Fullan and Stiegelbauer (2001) ; Taher (2001) อ้างถึงใน ชาญชัย อาจิณสมจาร (2550, หน้า 49) มีแนวความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่านักวิจัย นักการศึกษาและผู้มีส่วนรับผิดชอบต่อการกำหนดนโยบายทางการศึกษา มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าแนวความคิดเดิมที่เชื่อว่าผู้นำองค์กรต้องเก่ง เป็นผู้ที่มีความสามารถโดดเด่นมีความคิดเหนือชั้นคนอื่นคนเดียว หรือที่เรียกกันว่า Heroic Leader นั้นกลายเป็นแนวคิดที่ล้าสมัย ซึ่งการพัฒนาให้้องค์การสามารถไปสู่เป้าหมายให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุดจำเป็นต้องมีการพัฒนาร่วมกันทั้งภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนที่เป็นผู้นำสูงสุด ภาวะผู้นำระดับรอง ผู้อำนวยการโรงเรียน และภาวะผู้นำครูทุกคนของโรงเรียนเพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสได้พัฒนาศักยภาพของตนเองในการออกแบบการขับเคลื่อนโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จ ทั้งนี้เพราะการพัฒนาเพื่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้ภารกิจที่ต้องบริหารจัดการ และปรับปรุงเปลี่ยนแปลงโรงเรียนให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบันเต็มไปด้วยความสลับซับซ้อนหลายขั้นตอนอาจเกินกำลังความสามารถของผู้นำเพียงคนเดียว และ Miller (2004, P.15 – 27) กล่าวว่า การพัฒนาองค์การเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ มีความจำเป็นที่ต้องมีการกระจายภาวะผู้นำ (Distributed Leadership) จากการที่เป็นผู้นำสูงสุดเพียงคนเดียวจะต้องให้มีการกระจายภาวะผู้นำไปยังผู้รับผิดชอบระดับรอง และจะต้องกระจายภาวะผู้นำครูบุคลากรทุกคนของโรงเรียน เพื่อให้บุคลากรในองค์การได้มีโอกาสใช้ศักยภาพในการทำงานอย่างเต็มที่ และใช้ความเป็นผู้นำของตนร่วมกันขับเคลื่อนโรงเรียนไปสู่ความสำเร็จได้รวดเร็วและดียิ่งขึ้น ซึ่งถือเป็นการสร้างพลังศักยภาพ (Synergy) ให้แก่โรงเรียนโดยรวม ทำให้เกิดรูปแบบของการเป็นผู้นำที่กระจายภาวะผู้นำออกมาหลายรูปแบบ เพื่อให้มีความรับผิดชอบร่วมกันของครูทุกคนในโรงเรียน การประสานงานเป็นการ

ช่วยให้ทีมงานของผู้นำย่อย เข้ามาเชื่อมโยงกันให้สามารถทำงานได้พึงพาอาศัยซึ่งกันและกันอย่างลงตัว คอยช่วยเหลือแนะนำการทำงานและพัฒนาความเป็นผู้นำให้แก่ทีมงาน ตลอดจนผู้นำในทุกระดับในองค์กรทั่วทั้งโรงเรียน มีความสัมพันธ์เชิงการแบ่งปันอำนาจ หรือการใช้อำนาจร่วมกันจึงเป็นสิ่งสำคัญ โดยความเป็นผู้นำของบุคคลสามารถหมุนเวียนจากบุคคลหนึ่งไปสู่อีกบุคคลหนึ่งตามแต่ละสถานการณ์ได้ตลอดเวลา ซึ่งภาวะผู้นำครูในโลกยุคการเปลี่ยนแปลงนี้สามารถเกิดขึ้นได้โดยการสนับสนุนจากผู้บริหารโรงเรียนและจากการศึกษาเอกสารงานวิจัยของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2553, หน้า 2) พบว่าครูจำเป็นจะต้องมีภาวะผู้นำเพื่อการเปลี่ยนแปลงมีการพัฒนาตนเอง ร่วมกันกับเพื่อนร่วมงานเสมอ เกิดการพัฒนาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันสนทนาร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ สามารถทำงานร่วมกันเป็นทีมงานหรือเพื่อนร่วมงานกันอย่างมีประสิทธิภาพ เกิดผลการปฏิบัติงานอย่างมีอาชีพเกิดการออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายน่าสนใจและเกิดประสิทธิภาพกับนักเรียน

วิจารณ์ พานิช (2556, หน้า 13 – 15) ที่กล่าวว่า การออกแบบการจัดการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาจะต้องมีความยืดหยุ่นสร้างสรรค์ ทำทลายซับซ้อน การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ห้องเรียนในศตวรรษที่ 21 จะต้องเป็นห้องเรียนแห่งการเรียนรู้ ที่มีหลักสูตรแบบยึดโครงงานเป็นฐาน (Project – Based Curriculum) และการจัดการเรียนรู้แบบยึดปัญหาเป็นฐาน (Problem – Based Curriculum) เป็นหลักสูตรที่สร้างนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับปัญหาในโลกที่เป็นจริง ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความเป็นมนุษย์ที่ไม่จำกัดอยู่แต่ในห้องเรียน แต่จะเชื่อมโยงครูนักเรียนและเชื่อมโยงชุมชนเข้าสู่คลังแห่งความรู้ทั่วโลก ครูจำเป็นจะต้องเปลี่ยนแปลงตัวเอง จากการที่เป็นครูเฉพาะผู้ให้ถ่ายทอดความรู้ กลายเป็นครูผู้คอยสนับสนุนช่วยเหลือ ส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเปลี่ยนสารสนเทศเป็นความรู้และนำความรู้เป็นเครื่องมือสู่การปฏิบัติเพื่อสร้างองค์ความรู้ โดยครูเป็นผู้ที่จะต้องทำให้นักเรียนรักที่จะเรียนรู้ตลอดชีวิต และมีเป้าหมายในการสอนที่จะทำให้นักเรียนมีทักษะชีวิต ทักษะการคิดและทักษะด้านเทคโนโลยี ซึ่งการพัฒนานักเรียนด้านเทคโนโลยีไม่ได้หมายถึงการส่งเสริมให้นักเรียนความสามารถในการใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เป็นเท่านั้น แต่หมายถึงนักเรียนได้เรียนรู้ว่าเมื่อนักเรียนอยากรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับอะไร นักเรียนจะต้องไปสืบค้นตามหาข้อมูล (Data) เหล่านั้นได้ที่ไหนและเมื่อสามารถดำเนินการได้ข้อมูลมาแล้วจะต้องวิเคราะห์ได้ว่าข้อมูลเหล่านั้นมีความน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด และสามารถแปลงข้อมูลเป็นความรู้

(Knowledge) ได้ซึ่งเหล่านี้ต้องเกิดจากการฝึกฝนสร้างโอกาสให้มีการทดลองด้วยตนเอง การออกแบบจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีความจำเป็นที่ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ มีความคิดที่ยืดหยุ่นสูง การออกแบบการจัดการเรียนรู้ครูผู้จัดการเรียนรู้จำเป็นต้องมีศักยภาพและมีทักษะการสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดทักษะการเรียนรู้ (Learning Skills) และคุณสมบัติความเป็นมนุษย์ที่จำเป็น ต้องเป็นคนดีมีน้ำใจ การเรียนรู้เฉพาะวิชาแกนกลางหลักสูตรในเนื้อหาตามแบบเรียนกำหนดคงไม่เพียงพอ ต้องให้ได้สาระวิชาใน 3 กลุ่มคือทักษะชีวิตการทำงาน ทักษะการเรียนรู้นวัตกรรม และทักษะด้านสารสนเทศสื่อเทคโนโลยี ซึ่งต้องลงมือกระทำด้วยตนเองเพื่อให้เกิดทักษะการคิด (Learning by Doing and Thinking) เพื่อการพัฒนาประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ในทุกด้าน

จะเห็นได้ว่าครูยุคใหม่ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นผู้ที่รอบรู้ทั้งเนื้อหาวิชาการและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบันเพื่อให้ผู้เรียนและสังคมไทยมีคุณภาพ มีความสามารถแข่งขันกับสังคมโลกได้ ซึ่งสถาบันพัฒนาครูคณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา (2550, หน้า 8) ได้เสนอผลการวิจัยเกี่ยวกับความมีประสิทธิภาพของโรงเรียนพบว่า การพัฒนาภาวะผู้นำให้แก่ครูจะช่วยให้เป็นครูที่มีศักยภาพในตนเอง เมื่อครูพัฒนาศักยภาพในตนเองแล้วมักจะเป็นครูที่มีประสิทธิภาพและมีพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนในห้องเรียนที่ดีอีกด้วย และได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาครูประกอบการสร้างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาประสิทธิภาพครูและบุคลากรทางการศึกษา การสร้างแนวร่วมและเครือข่ายการพัฒนา และปัญหาที่พบในการวิจัยครั้งนี้พบว่า การพัฒนาครูโดยหน่วยงานต้นสังกัดส่วนมากดำเนินการจัดอบรมในระยะสั้น อบรมเป็นครั้งคราวไม่ต่อเนื่อง ขาดการนิเทศติดตามผลการพัฒนา และจากการศึกษาผลการดำเนินงานในการพัฒนาครูในปัจจุบันพบว่า การจัดการศึกษาไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งครูส่วนใหญ่มีความกระตือรือร้นต่อการจัดการเรียนรู้ อยากปฏิบัติหน้าที่ในการออกแบบจัดการเรียนรู้ให้กับนักเรียนแต่ขาดปัจจัยและระบบส่งเสริมสนับสนุนสร้างจูงใจในการพัฒนางาน ระบบประเมินสมรรถนะครูยังไม่มี ความชัดเจน รูปแบบการดำเนินการวิธีการในการพัฒนาครูหลายแห่งยังใช้วิธีการอบรมแบบเดิม การพัฒนาการเรียนรู้และการประเมินผลมีการพัฒนาแบบแยกส่วน การอบรมเน้นการบรรยายมากกว่าการฝึกปฏิบัติจริง วิทยากรขาดประสบการณ์ที่ต้องเจอปัญหาในสถานการณ์ปัญหาที่แตกต่างกันตามบริบทของสถานศึกษา ทำให้ไม่สามารถปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียน

สอนตามแนวทางปฏิรูปการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม

การพัฒนาภาวะผู้นำครูมีความสำคัญจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการศึกษาในปัจจุบัน จากแผนพัฒนาสถานศึกษาโรงเรียนอนุบาลคำชะอี (2559, หน้า 1 – 10) ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาโรงเรียนอนุบาลคำชะอี อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน โดยดำเนินการเปิดทำการเรียนการสอนระดับชั้นอนุบาลตั้งแต่ปีการศึกษา 2549 และทำการขยายการเรียนการสอนในระดับชั้นอนุบาลถึงระดับชั้นประถมศึกษาตั้งแต่ปีการศึกษา 2552 จนถึงปัจจุบัน ในปีการศึกษา 2558 มีนักเรียนทั้งสิ้น 631 คน ครูและบุคลากรรวม 33 คน วิสัยทัศน์โรงเรียนคือ “โรงเรียนอนุบาลคำชะอี มุ่งพัฒนาการศึกษาสู่มาตรฐานสากล” ภายใต้คำขวัญที่กล่าวไว้ว่า “งามคุณธรรม เลิศล้ำปัญญา พัฒนาสู่สากล” โดยมีเป้าหมายของอัตลักษณ์ผู้เรียนคือ “สื่อสารสมวัยใส่ใจภาษาอังกฤษ” และเอกลักษณ์สถานศึกษาคือ “สถานศึกษาแห่งการเรียนรู้ เตรียมความพร้อมสู่ประชาคมอาเซียน” ครูและบุคลากรโรงเรียนอนุบาลคำชะอี ได้พยายามยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้ตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด และจากการวิเคราะห์จุดแข็งของสถานศึกษาพบว่า มีปัจจัยสนับสนุนทั้งด้านทรัพยากรและสภาพชุมชนแวดล้อมมีความพร้อม มีความต้องการให้โรงเรียนอนุบาลคำชะอีเป็นสถานศึกษาพัฒนาสู่สากล ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน ชุมชนแวดล้อมมีความประสงค์ให้พัฒนาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ให้โรงเรียนมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตแก่นักเรียน สร้างแรงบันดาลใจให้เกิดกระบวนการคิดและแก้ปัญหาให้สามารถเติบโตในสังคมอย่างมีคุณค่า โดยผู้ปกครองยินดีให้การสนับสนุนในทิศทางบวก นอกจากนี้ครูส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาทักษะเรื่องใหม่ๆ เพื่อนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้เท่าทันกับการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 แต่จากผลการประเมินการจัดการศึกษาจากผู้ประเมินภายนอกรอบสาม ของสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2557, หน้า 13) พบว่าผลการประเมินมาตรฐานผู้เรียนมาตรฐานที่ 1 มาตรฐานที่ว่าด้วยผลการจัดการศึกษา ด้านกลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน ตัวบ่งชี้ที่ 4 ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น มีผลการประเมินในระดับ ดี ตัวบ่งชี้ที่ 4 ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีผลการประเมินในระดับ ดี จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่โรงเรียนอนุบาลคำชะอี ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ต้องตระหนักถึงปัญหาและแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครู ซึ่งต้องเปลี่ยนกระบวนการทัศน์การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์

ออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่เกิดประสิทธิภาพ สามารถยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ มีความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ครูและบุคลากรทุกคนต้องมีความรอบรู้ร่วมกันสร้างแรงบันดาลใจในการแสวงหาความรู้ ครูต้องมีภาวะผู้นำในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาทั้งระบบสามารถออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการศึกษา

ในปัจจุบันโรงเรียนอนุบาลคำชะอี ภายใต้การพัฒนาจัดการเรียนรู้ให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ซึ่งการบริหารการศึกษา ผู้บริหาร ครูและบุคลากรจะต้องมีการพัฒนาให้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สิ่งที่เป็นปัจจัยสนับสนุนการศึกษาอยู่ในระดับเอื้อต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในด้านปัจจัยพื้นฐานของนักเรียนมีความพร้อมด้านครอบครัว ปัจจัยด้านชุมชนและสังคม สิ่งแวดล้อม ปัจจัยด้านอาคารสถานที่และแหล่งเรียนรู้เพื่อการพัฒนาการศึกษาแล้วแต่มีทิศทางเอื้อต่อการพัฒนา แต่การออกแบบการจัดการเรียนรู้ของครูยังใช้รูปแบบการสอนแบบเดิม ยังมุ่งเน้นการดำเนินการออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ ครูยังเป็นครูผู้จัดการเรียนการสอนหนังสือจากแบบเรียนที่กำหนด หากจะพิจารณาถึงการพัฒนาด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนอนุบาลคำชะอี ยังไม่พัฒนาเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของความต้องการเรียนรู้อย่างหลากหลาย ครูยังไม่สามารถสร้างแรงบันดาลใจให้นักเรียนอยากเรียนรู้ในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมเท่าที่ควร ขาดการตระหนักถึงความสำคัญในโลกการเปลี่ยนแปลง ขาดการพัฒนาการเรียนรู้และยังขาดการส่งเสริมความพยายามในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ครูยังขาดทักษะการเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อออกแบบและพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา อีกทั้งการประสานความร่วมมือกันในการทำงานร่วมกันของเพื่อนร่วมงานยังขาดประสิทธิผล การทำงานร่วมกันระหว่างเพื่อนร่วมสายชั้นยังเป็นการทำงานแบบแยกส่วน ขาดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน ขาดการตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมในโลกศตวรรษที่ 21 ซึ่งครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนานักเรียนซึ่งเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าที่ต้องเติบโตมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมสืบต่อไป

ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความมุ่งหวังที่จะออกแบบการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพเป็นแบบอย่างของการจัดการศึกษาที่เหมาะสมเท่าทันการเปลี่ยนแปลง จึงสนใจที่จะให้มี

ภาวะผู้นำสามารถจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างมีคุณภาพ ใช้กระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) มีขั้นตอนการวิจัยคือ วินิจฉัย (Diagnose) ดำเนินการ (Act) วัดผล (Measure) และสะท้อนผล (Reflect) ตามแนวคิดของ James, E.A, Milenkiewicz, M.T. & Bucknam, A. (2008, PP.150 – 154) ซึ่งกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นกระบวนการวิจัยที่ทุกคนในองค์กรต้องมีส่วนร่วมในการออกแบบวินิจฉัยปัญหาขององค์กรพัฒนาประสานการทำงานร่วมกันคิด ร่วมกันวางแผน ร่วมกันดำเนินการวิจัย ร่วมกันวัดผลการพัฒนาผลการวิจัย ตลอดจนร่วมกันสะท้อนผลการวิจัยถือเป็นระเบียบวิธีการวิจัยที่สำคัญในการพัฒนาครูให้เกิดคุณภาพต่อองค์กรตามมาตรฐานในบริบทการบริหารจัดการการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลคำชะอี ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายในการดำเนินการวิจัย เพื่อให้ครูและบุคลากรทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาทุกขั้นตอนตามกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ซึ่งผู้วิจัยมีคาดหวังว่าจะได้แนวทางปฏิบัติที่ดีเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนอนุบาลคำชะอี ในการพัฒนาภาวะผู้นำครูอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อจัดการศึกษาให้เป็นแบบอย่างของสังคม ในการพัฒนาทรัพยากรบุคคลให้มีคุณภาพสามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศต่อไป

คำถามของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. องค์ประกอบของภาวะผู้นำครูเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนอนุบาลคำชะอี มีอะไรบ้าง
2. ปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำครู เพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนอนุบาลคำชะอี เป็นอย่างไร
3. การพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนอนุบาลคำชะอี มีแนวทางอย่างไร
4. ผลการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นอย่างไร

ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัยไว้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนอนุบาลคำชะอี
2. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนอนุบาลคำชะอี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนอนุบาลคำชะอี
4. เพื่อศึกษาผลการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของโรงเรียนอนุบาลคำชะอี

ความสำคัญของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ มีความสำคัญดังนี้

1. ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับภาวะผู้นำครูและการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
2. ได้ทราบปัญหาและความต้องการจำเป็นของครูในโรงเรียนอนุบาลคำชะอีในการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
3. ได้แนวทางพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนอนุบาลคำชะอี
4. ได้ผลการศึกษาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โรงเรียนอนุบาลคำชะอีเพื่อให้นักการศึกษา นักวิชาการ และนักวิจัยสามารถใช้ผลการวิจัยนี้เป็นแนวทางในการพัฒนาครูโรงเรียนอื่นที่มีบริบท สภาพปัญหาและความต้องการจำเป็นที่ใกล้เคียงกัน

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 กรณีโรงเรียนอนุบาลคำชะอี มีลักษณะเป็นการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ผู้วิจัยจึงได้กำหนดขอบเขตการวิจัย ไว้ดังนี้

ขอบเขตด้านพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย

1. พื้นที่เป้าหมายในการทำวิจัย คือโรงเรียนอนุบาลคำชะอี อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
2. กลุ่มผู้ร่วมวิจัย ประกอบด้วย
  - 2.1 ผู้วิจัย ซึ่งเป็นผู้รับใบอนุญาตและผู้จัดการ โรงเรียนอนุบาลคำชะอี ผู้ทำวิจัยเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
  - 2.2 ผู้ร่วมวิจัย ได้แก่ ครูและบุคลากรในโรงเรียนอนุบาลคำชะอี อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 28 คน ซึ่งเป็นทั้งกลุ่มเป้าหมายของการวิจัยและผู้ร่วมวิจัยในทุกขั้นตอนของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
  - 2.3 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย
    - 2.3.1 ผู้บริหารโรงเรียนอนุบาลคำชะอี 4 คน
    - 2.3.2 ตัวแทนนักเรียนประถมศึกษาชั้นเรียนละ 1 คน รวม 14 คน
    - 2.3.3 ตัวแทนผู้ปกครองนักเรียนระดับชั้นอนุบาลและระดับชั้นประถมศึกษาชั้นละ 1 คน รวม 23 คน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้

1. ภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หมายถึง คุณลักษณะความสามารถที่ครูได้แสดงออกซึ่งการสร้าง ความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ในองค์การเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้โดยปราศจากการชี้นำ จูงใจจากผู้บริหาร มีการร่วมกัน

พัฒนาตนเองและเพื่อนร่วมงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเพื่อนครูและการร่วมกันพัฒนาเปลี่ยนแปลงให้มีความเหมาะสม เพื่อพัฒนาองค์การให้เกิดประสิทธิภาพตามเป้าหมายที่วางเอาไว้

2. วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 2 หมายถึง การออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่อ่านออกเขียนได้คิดคำนวณเป็น บนกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีทักษะการเรียนรู้ ทักษะด้านการคิด มีวิจารณญาณ และทักษะในการแก้ปัญหา เรียนรู้การร่วมมือทำงานเป็นทีม มีภาวะผู้นำ มีความสามารถด้านการสื่อสาร สารสนเทศเรียนรู้เท่าทันสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารภาษาสากล เกิดทักษะอาชีพและทักษะการเรียนรู้ด้านวัฒนธรรมการเปลี่ยนแปลง (สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ, 2553 ; วิจารณ์ พานิช, 2555 ; ฤตินันท์ สมุทร์ทัย, 2556 ; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557 ; สำนักงานส่งเสริมสังคม, 2557 ; ธนอมพร เลหาจรัสแสง, 2558 ; Flamand, 2000 ; Churches, 2008 ; Fansher, 2011 ; WordPress.com, 2011)

ขอบเขตด้านระยะเวลา

ศตวรรษที่ 21 หมายถึง ช่วงเวลาระหว่างคริสต์ศักราช 2001 – 2100 ตรงกับพุทธศักราช 2544 – 2643 ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2560 รวมระยะเวลา 12 เดือน ดำเนินการวิจัยวงรอบที่ 1 เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2559 และดำเนินการในวงรอบที่ 2 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2560

ขอบเขตด้านระเบียบวิธีวิจัย

ดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) (James, E.A, Milenkiewicz, M.T. & Bucknam, A. 2008, pp.150 – 154) ดำเนินการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 วินิจฉัย (Diagnose) การศึกษาปัญหาความต้องการจำเป็น และออกแบบการพัฒนาภาวะผู้นำครูการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ขั้นที่ 2 ดำเนินการ (Act) ดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ขั้นที่ 3 วัดผล (Measure) ปฏิบัติการตรวจสอบคุณภาพการพัฒนา
ภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

ขั้นที่ 4 สะท้อนผล (Reflect) การประเมินผลและรายงานผลการ
พัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

กรอบแนวคิดของการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย เรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้
ในศตวรรษที่ 21 : กรณีโรงเรียนอนุบาลคำชะอี ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัย
เกี่ยวกับ สมรรถนะครูในศตวรรษที่ 21 และแนวทางในการพัฒนาภาวะผู้นำครู แล้วนำมา
สรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบของภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสังเคราะห์องค์ประกอบสำคัญของภาวะ
ผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 จากแนวคิดของ WordPress.com. (2011)
;Churches (2008) ; Flamand (2000) ; Fansher. (2011) ; สำนักงานเลขาธิการสภา
การศึกษา. (2557) ; สุทธิพร จิตต์มิตรภาพ. (2553) ; วิจารย์ พานิช (2555) ; ฤตินันท์
สมุทร์ทัย (2556) ; สำนักงานส่งเสริมสังคม (2557) ; ถนนอมพร เลหาจรัสแสง (2558)
ได้องค์ประกอบ 10 องค์ประกอบดังนี้ 1) การพัฒนาตนเองและเพื่อนร่วมงาน 2) การมี
ส่วนร่วมในการทำงาน 3) การเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4) การพัฒนาทักษะการคิด
5) การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการ 6) การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง 7) การ
พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม 8) การออกแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย 9) การใช้เทคโนโลยี
เพื่อการจัดการเรียนรู้ 10) การใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร

2. วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
ประกอบด้วย รูปแบบการพัฒนาครูในรูปแบบการศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง การประชุม
เชิงปฏิบัติการ การระดมความคิดเห็นและการศึกษาดูงาน พร้อมทั้งใช้เทคนิคการสังเกต
การสัมภาษณ์ เพื่อให้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นจริงและนำมาพัฒนาต่อยอดกระบวนการวิจัยให้
เกิดคุณภาพสูงสุด

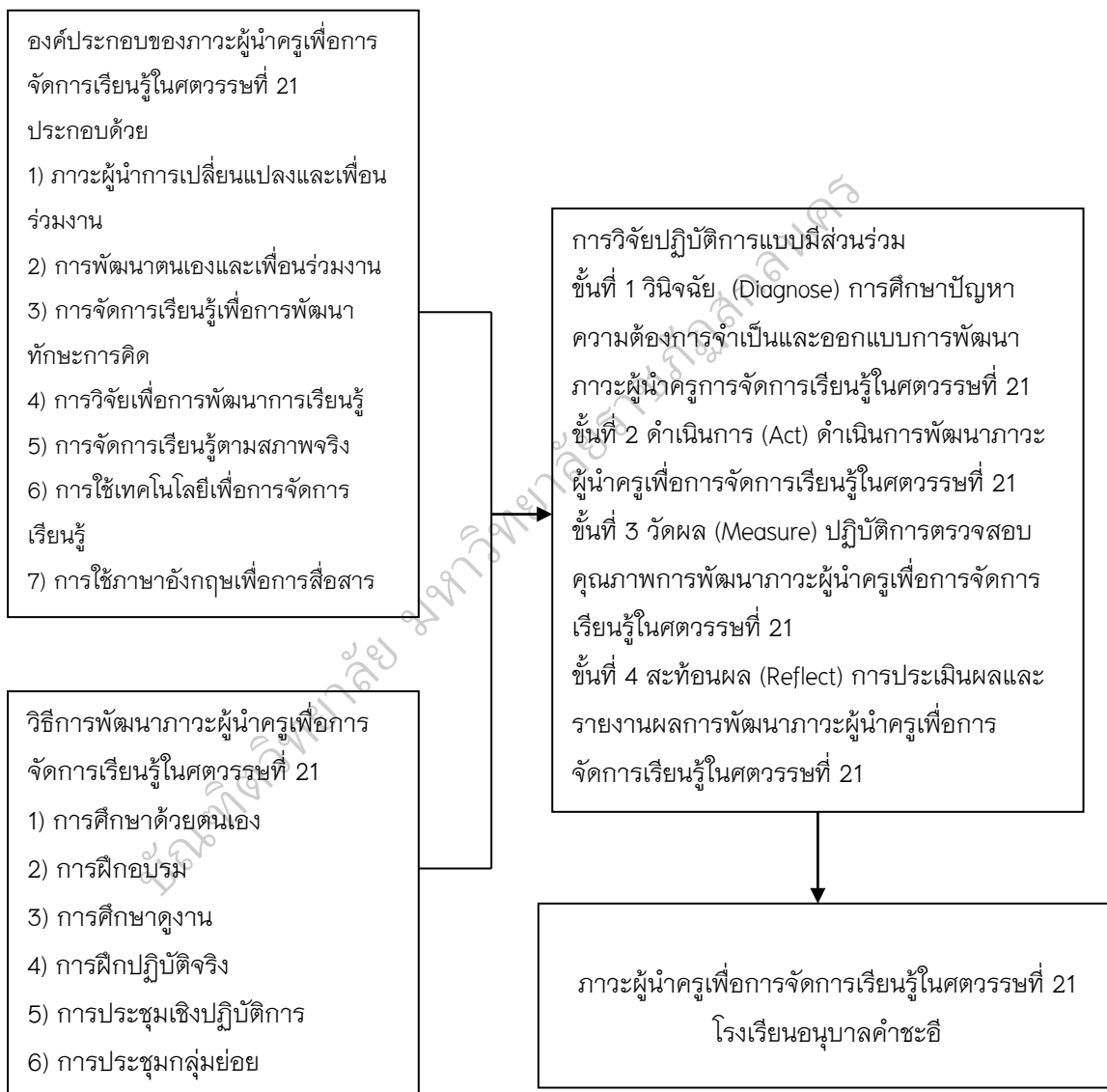
3. การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research :
PAR) เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เป็นกระบวนการ

ทำงานร่วมกันระหว่างผู้วิจัยศึกษาตามแนวคิดของ James, E.A, Milenkiewicz, M.T. & Bucknam, A. (2008, pp. 150 – 154) ประกอบด้วย 1) วินิจฉัย (Diagnose) เป็นการศึกษาปัญหาและความต้องการจำเป็นเพื่อออกแบบจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

2) ดำเนินการ (Act) เป็นการจัดโครงการและกิจกรรมพัฒนาภาวะผู้นำตามการวินิจฉัย (Diagnose) ไปปฏิบัติ 3) วัดผล (Measure) โดยผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยร่วมกันดำเนินการกำหนดรูปแบบการกำกับติดตามผลและปรับปรุงรูปแบบการกำกับติดตามผล การร่วมกันประเมินผลงานที่เกิดขึ้นและปรับปรุงเกี่ยวกับการประเมินผลงาน และ 4) สะท้อนผล (Reflect) โดยการพิจารณาร่วมกันระหว่างผู้วิจัย ผู้ร่วมวิจัยและผู้ให้ข้อมูล ในประเด็นการบรรลุผลการดำเนินงานตามดัชนีชี้วัดของโครงการ หากผลการวิจัยมีสิ่งที่จะต้องปรับปรุงนำผลการสะท้อนที่ได้มาพัฒนางวรอบใหม่อีกครั้งจากแนวคิดข้างต้น แสดงเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังภาพประกอบ 1

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21
โรงเรียนอนุบาลคำชะอี จากแนวคิด ทฤษฎีกำหนดกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพประกอบ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความหมายคำนิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

1. ศตวรรษที่ 21 หมายถึง หมายถึง ช่วงเวลาระหว่างคริสต์ศักราชที่ 2001 – 2100 ตรงกับพุทธศักราชที่ 2544 – 2643
2. การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หมายถึง จัดการเรียนรู้ที่มีส่งเสริมให้ด้านสารสนเทศสื่อและเทคโนโลยี โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากวิชาแกนและมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะ 3R 7C ผ่านการบูรณาการเพื่อการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 การประเมินหลักสูตรและการสอนการพัฒนาวิชาชีพ และการจัดสภาพสภาพแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ในช่วงเวลาระหว่างคริสต์ศักราชที่ 2001 – 2100 ซึ่งตรงกับพุทธศักราชที่ 2544 – 2643 ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการระหว่างเดือนเมษายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2560 รวมระยะเวลา 12 เดือน ดำเนินการวิจัยวงรอบที่ 1 เดือนพฤษภาคม ถึงเดือนตุลาคม พ.ศ. 2559 และดำเนินการในวงรอบที่ 2 เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2559 ถึงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2560
3. ภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หมายถึง คุณลักษณะของการพัฒนาครูบุคลากรเพื่อเปลี่ยนแปลงในด้านความรู้ ทักษะคุณลักษณะที่แสดงออกให้เห็นถึงความสามารถในการปฏิบัติงานและพัฒนาองค์การ ตามภารกิจในบทบาทสถานการณ์ต่างๆ ที่ทำให้เกิดประสิทธิภาพ และประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดของครูในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 การมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง องค์ประกอบที่ 2 การพัฒนาตนเองและเพื่อนร่วมงาน องค์ประกอบที่ 3 การพัฒนาทักษะการคิด องค์ประกอบที่ 4 การใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร องค์ประกอบที่ 6 การจัดการเรียนรู้ตามสภาพจริง องค์ประกอบที่ 7 การใช้เทคโนโลยีเพื่อการจัดการเรียนรู้
4. ปัญหาการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หมายถึง สิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ของครูตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูโรงเรียนอนุบาลคำชะอี ตามองค์ประกอบและตัวชี้วัดที่ร่วมกันกำหนดตามระเบียบวิธีการวิจัย
5. ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หมายถึง สิ่งที่มีหวังกับสิ่งที่เป็นอยู่จริงในปัจจุบัน เกี่ยวกับภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูบุคลากร

โรงเรียนอนุบาลคำชะอี และมีการจัดเรียงลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นของปัญหา

6. แนวทางการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 หมายถึง กระบวนการต่างๆ ที่ใช้ในการปรับปรุง ส่งเสริม เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ของครู ในโรงเรียนอนุบาลคำชะอี

7. การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกัน ระหว่างผู้วิจัยกับผู้ที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนอนุบาลคำชะอี เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

7.1 วินิจฉัย (Diagnose) เป็นขั้นการศึกษาปัญหาความต้องการจำเป็นและการออกแบบพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

7.2 ดำเนินการ (Act) เป็นขั้นดำเนินการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

7.3 วัดผล (Measure) เป็นขั้นตรวจสอบคุณภาพการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

7.4 สะท้อนผล (Reflect) เป็นขั้นประเมินผลและรายงานผลการพัฒนาภาวะผู้นำครูเพื่อการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21

8. ครู หมายถึง ครูและบุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่ด้านการจัดการเรียนรู้ โรงเรียนอนุบาลคำชะอี อำเภอคำชะอี จังหวัดมุกดาหาร